

1063
1916

Diarium

fört vid grävningarna å Adelsö

Sommaren 1916.

- Den 5. 7. 1916 avreste till grävningsplatsen fil. kand. Bengt Thor-
deman såsom grävningarnas daglige ledare, teknolog Ernst
Hawerman såsom assistent vid uppmätningar och planläggning-
ar samt journalisten fil. kand. Ernst Klein såsom biträ-
dande ledare och för journalistiska ändamål. Grävningarnas
allmänna ledning handhaves av antikvarien Otto Janse. (Klein
närv.)
6. 7. 1916. Dagen användes till en allmän orientering bland öns
fornminnen. Därvid besågs särskilt en del gravfält samt
skansen norr om Stenby. På anvisning av ortsbefolkningen
upptäcktes ett ganska stort gravfält i backen öster om
gårdstecknet ovan andra u i Lundkulla, vilket ej förut
nämts i litteraturen. Strax norr om detta gravfält iakt-
togs några mindre högar, den ena med centralsten. Seder-
mera gjordes försök att lokalisera den av Sjöborg omtala-
de och avbildade "andacktsvärden". Platsen för detta kon-
staterades (backen på andra sidan vägen rakt väster om kyr-
kan) och en del i rader lagda stenar iaktogs vilka möj-
ligen kunde tillhöra resterna av detta byggnadsverk. (Klein
närv.)
7. 7. 1916. På grund av regn användes dagen till att göra preli-
minära undersökningar i kyrkan, särskilt i det inre, å
vinden och i tornet.
8. 7. 1916. Grävningsarbetena i borgen påbörjades med fyra arbe-
tare. Två avdelades att gräva igenom det kvarlämnade kul-
turlagret i provschaktet mellan punkterna 14 och 16. Denna
grävning kallades schakt 1 (se särskilt protokoll). Samti-
digt upptogs ett schakt (nmr. 2) i borgens S. Ö. hörn, vil-
ket drogs fram utefter södra långmuren fram till en påträff-
ad tvärmur. Detta schakt fortsattes sedan även mot norr
utefter östra muren (schakt 3). (Klein närv.)
10. 7. 1916. Denna dag hade ytterligare fyra arbetare anställts.
Halva arbetsstyrkan fortsatte det på lördagen påbörjade

schakt nmr. 3. Då detta nått borgens nö. hörn upptogs schakt nmr. 4 åt väster. På grund av en påträffad tvärmur utvidgades detta schakt till en bredd av 3.5 m. i sin v. ände. På andra sidan utvidgningen tycktes en tvärmur vidtaga. På andra sidan om den påbörjades schakt nmr. 6. Samtidigt hade på andra sidan tvärmuren vid punkt B upptagits schakt nmr. 5, som motväster fortsattes fram till provschaktet 1916:1. Denna dag gjordes även en plan av borgkullen sådan den var före utgrävningarnas början.

11. 7. 1916. Denna dag höjdes arbetsstyrkan till tio man. Arbetet på schakten nmr. 5 och 6 fortsattes. På grund av regn kunde ej schaktningsarbetena fortsättas med samma intensitet. I stället uppbyggdes en tipp och den bortschaktade jorden undanskaffades. Ett redskapsskjul uppfördes även och en del avvägningar företogs. (Klein närv.)

12. 7. 1916. Arbetsstyrkan 11 man och en häst. Arbetet på schakt 6 fortsattes och schakt 5 avslutades. Schakt 7 påbörjades väster om schakt 5. Avvägningarna fortsattes. På e. m. besöktes utgrävningarna av antikvarien Janse. (Klein närv.)

13. 7. 1916. Fröken Rydh anlände. Arbetsstyrkan 11 man och en häst. Arbetet på schakten 6 och 7 fortsattes. Avvägningarna vid borgen avslutades. Gravfältet vid Fredrikssons började planläggas. (Klein närv.)

14. 7. 1916. På grund av regn kunde ej arbetas i borgen mer än 6 timmar, varvid fortsattes på föregående dags arbeten. Den lediga tiden användes till mätningar, fotografering och inventarisering av kyrkan. (Klein närv.)

15. 7. 1916. Arbetet på schakten 6 och 7 fortsattes. Grustippen utvidgades. Halva gravfältet vid Fredriksson kartlades. (Klein närv.)

17. 7. 1916. Arbetet på schakten 6 och 7 fortsattes. Grävningsområdet inhängnades. Kartläggningen av gravfältet vid Fredrikssons avslutades. Arbetsstyrkan 19 man.

18. 7. 1916. Arbetet på schakt 6 fortsattes. Schakt 7 avslutades. Schakt 8 upptogs mellan östra delarna av schakt 4 och 6 och schakt 9 mellan västligaste delarna av schakt 6 och 7. En lyftkran framskaffades och monterades.

19. 7. 1916. Arbetet inuti borgen fortsattes. Schakt 10 upptogs på södra yttersidan av borgen väster om provschaktet 1916:1 och schakt 11 utanför på borgens västra kortsida. Gravarna 1 och 2 vid Fredrikssons genomgrävdes (grävning 1916:3).
20. 7. 1916. Arbetet vid borgen fortsattes. På gravfältet genomgrävdes gravarna 3, 4 och 5.
21. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Schakt 6 avslutades. Schakt 12 upptogs vid borgens nv. hörn och drogs fram mot öster utefter yttersidan av borgens norra mur. Grävningarna besöktes av antikvarien Schnittger, som även besåg en nyupptäckt fornborg på sydvästra delen av ön.
24. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes.
25. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. En del spåntningar uppsattes. På Fredrikssons gravfält genomgrävdes gravarna 6 och 7. (Klein närv.).
26. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Jorden i det övre rummet började bortskaffas (denna grävning kallades schakt 14). På gravfältet grävdes gravarna 8, 9 och 10. Grävningarna besöktes av riksantikvarierna Salin och Montelius, professor Almgren, antikvarien Janse, docenten Linqvist, konservator Sörling samt Akademiens tjänstemän. I grav 9 anträffades denna dag tvenne Birkamynt samt en del annat värdefullare gravgods. (Klein närv.).
27. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Schakt 14 avslutades. På gravfälten gravarna 11, 12 och 13.
28. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes.
29. 7. 1916. Arbetet i borgen fortsattes.
31. 7. 1916. I borgen upptogs utomkring portgången schakten 16, 18 och 19. Schakt 17 upptogs på borgens sydmur yttersida öster om portgången.
1. 8. 1916. Då utgrävningarna av fyllningen inuti borgen nått den punkt där provschaktet 1916:1 slutade ändrades namnet på denna schaktning till 15. Schakten 18, 16 och 19 avslutades. En ny plankvandring byggdes. På gravfältet gravarna 14 och 15, den senare med goda fynd.

2. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Brandlagret i portrummet sållades. På gravfältet gravarna 16 och 17.
3. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Schakt 20 upptogs på yttersidan av nordmuren ungefär mitt för porten. På gravfältet grav 18. På grund av regn måste arbetet inställas efter middagen.
4. 8. 1916. På grund av regn måste arbetet inställas för dagen.
5. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Likaså på gravfältet.
7. 8. 1916. I borgen avslutades schakt 20 och schakt 21 påbörjades.
Grav 22.
8. 8. 1916. Schakt 21 avslutades och schakt 22 påbörjades i borgen.
Grav 23, 24.
9. 8. 1916. I borgen påbörjades schakt 23. Gravfältet avslutades med utgrävandet av grav 25. Kartläggningsarbete.
10. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Byggdeborgen vid Stenby började kartläggas. Grävningarna beöktes av antikvarien Schnittger.
11. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Ugglan anlände.
12. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes.
14. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Den närmaste grunden i lunden började rödjas ur. Stenbyborgen grävdes.
15. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Schakten 8 och 22 avslutades. Gravarna vid Stenbyborgen började undersökas. Simonsson anlände.
16. 8. 1916. Borgen, gravfältet vid Stenbyborgen.
17. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes, grävning vid grunden väster om borgen. Rekognoseringsarbete på ön.
18. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Ett nytt schakt nmr. 25 upptogs väster om nmr. 24. Grävning vid grunden väster om borgen. Grävning påbörjad vid Närhållan. Rekognoseringsarbetet fortsattes.
19. 8. 1916. Arbetet i borgen jämte grävning vid grunden i väster fortsattes. Grävningen vid Närhållan avslutades. Rekognoseringsarbetet fortsattes. Magnusdagen firades med kaffe kl. 12.
21. 8. 1916. I borgen upptogs två nya schakt nmr. 26 på norra sidan utanför muren väster om schakt 25 och norr om schakt 21:s

västra del samt schakt 27 utanför södra muren öster om schakt 23 och söder om schakt 10. Vid grunden väster om borgen grävdes ingången igenom och börjades blottandet av yttermuren.

22. 8. 1916. Arbetet i borgen och grunden väster om borgen fortsattes. Rekogniseringsarbetet på ön fortsattes.
23. 8. 1916. Arbetet i borgen och kartläggning av borgen vid Stenby samt rekogniseringsarbetet fortsattes.
24. 8. 1916. Schakt 28 påbörjades vid borgen. I övrigt som förut.
25. 8. 1916. Arbetet i grunden väster om borgen avslutades för sommaren. Borgen mättes i plan och sektion. I övrigt som förut.
26. 8. 1916. Schakt 28 avslutades. Öns arkeologiskt-topografiska utforskning avslutades för sommaren.
28. 8. 1916. Schakt 29 påbörjades. Schakt 27 avslutades utom brandlagret och schakt 31 upptogs öster om detta.
29. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes.
30. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Grävningarna besöktes av professor Curman, arkitekten Olsson och dr. Lindblom.
31. 8. 1916. Arbetet i borgen fortsattes. Förberedelser för vinterkonserveringen påbörjades.
1. 9. 1916. Schakt 27 avslutades fullständigt. En sektion av stora brandlagren mellan schakten 27 och 31 påbörjades.
2. 9. 1916. Arbetena i borgen fortsattes.
4. 9. 1916. Schakt 31 avslutades utom brandlagret och schakt 32 påbörjades.
5. 9. 1916. Arbetena i borgen fortsattes.
6. 9. 1916. Arbetena i borgen fortsattes. Schakten 29 och 32 avslutades.
7. 9. 1916. Konserveringsarbetena fortsattes.
8. 9. 1916. Konserveringsarbetena avslutades. Inpackningen av fynden påbörjades och avslutades.
9. 9. 1916. Ledarna för grävningarna hemreste.

1063
1916

Adelsö 1916:2

Bok II 1.

I det vid grävningen Adelsö 1916:1 upplagda schaktet hade ett
grundlager, huvudsakligen bestående af sand och jord, brända stöcker,
svart tegel etc. I de nedre delarna fanns också en ört.

Den 3 juli upptäcktes vid Adelsö en del af detta lager som
låg 14,30 m. och 15,30 m. till ytan. Den var 95 cm djup. I den
östra änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden
af 1,2 m. I den östra änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den
västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade den en höjd af 1,5 m.
och i den västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade den en höjd
af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade
den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m. I den östra
änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m.

Protokoll öfver

ADELSÖGRÄFNINGEN

(1916:2 och 7.)

förda af
Kjell Thordeman.

Den 3 juli 1916 vid 15,30 m. på Adelsö. Grävningen hade en
djup af 95 cm. I den östra änden hade den en höjd af 1,5 m. och
i den västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade den en höjd
af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade
den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m. I den östra
änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m.

En del af det vid grävningen Adelsö 1916:1 upplagda schaktet
hade ett grundlager, huvudsakligen bestående af sand och jord,
brända stöcker, svart tegel etc. I de nedre delarna fanns också
en ört. Den 3 juli upptäcktes vid Adelsö en del af detta lager
som låg 14,30 m. och 15,30 m. till ytan. Den var 95 cm djup.
I den östra änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den västra
änden af 1,2 m. I den östra änden hade den en höjd af 1,5 m.
och i den västra änden af 1,2 m. I den östra änden hade den
en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m. I den östra
änden hade den en höjd af 1,5 m. och i den västra änden af 1,2 m.

Schakt 1.

I det vid grävningen Adelsö 1916:1 upptagna schaktet hade ett brandlager, innehållande förbränd råg och korn, brända stockar, bränt tegel etc. (se protokollet) lämnats orört.

Den 8 juli uppgrävdes och sållades en del av detta lager mellan 14,40 m. och 16,20 m. till mellan 75 och 95 cm:s djup. Mellan -20 och -50 m. anträffades över så gott som hela sträckan bränd säd, rikligast omkring punkt 16. Vidare anträffades här i svart mylla en pilspets, 3 spikar och 1 stift, ett föremål av ben (?) med cylindrisk avslutning och fyrkantig, till hälften avbruten stam, det hela c:a 4 cm. långt, inuti med spår av urhåkning, på utsidan ornerat med inskurna rutor. Vidare en mindre, skuren benpjäs, formad ungefär som en liten, avbruten pilspets med kort, svarvad hålk. Vidare fanns här ett fragment av ett bronskärl, 3 mm.tjockt, 5 cm. brett jämte ett mindre stycke, c:a 1 cm.brett, av liknande gods, ett triangulärt stycke kopparbleck, (1 cm:s bas), en tunn järnten (liten kniv?), näver, slagg, en skärva av 5-2 mm:s tjockt, grått, kornigt lergods (?).

Vid punkt 16 m. på ett djup av 50 cm. påträffades en snett i schaktets riktning liggande stockända, 20 cm.bred, 10 cm. tjock, framgrävd till en längd av 30 cm. Vid 15,10 låg på 80 cm. djup en tegelplatta, 28 x 28 x 10 cm. löst nedfallen i mullen. Delvis över dess norra kant och tvärs över schaktet låg en kolad stock, smalare än den förra och delvis inlagd i bränd lera. Mellan de två stockarna, tvärs över tegelplattan, syntes rester av en tredje. Vid 15 m. anträffades en exakt likadan tegelplatta på 70 cm:s djup. Mellan -50 och - 80 cm. anträffades följande föremål: 6 hela eller fragmentariska pilspetsar, en fot med del av botten till gryta av brons, (samma gods som förutnämnda fragment) vid punkt 15,49 på 65 cm. djup samt flera mindre järnfragment och spikar. Vidare upptogs en försmält järnklump med ring av järn. Vid punkt 14,40 på 35 cm. djup anträffades ett järnband, 40 cm.långt, böjt, 2 cm.brett och med tätt sittande nitar i ena kanten.

Den 10 juli aftecknades schaktets utseende (se skissl) och därefter bortlyftes golftegelplattorna. Under dessa låg ett stort näverschok samt en del hela tegel. Då muren här kunde tänkas ligga orörd längre ned ansågs det lämpligt att avsluta grävningen. Nävern kunde möjligen hafva använts att isolera bjälkändar, isynnerhet som den anträffats rikligt äfven i öfre lager.

Adelsö 1916:2

Schakt 2.

Den 8. juli upptogs ett schakt i borgens sydöstra hörn och södra långmuren följdes på insidan. 5 m.40 cm. påträffades en tvärmur, af hvilken några stenar syntes inåt borgen i grästorfven. Långmurens inre lif frilades. 0,40 m. nedanför lifvets öfre kant (två stenskiift) blef muren tjockare, hvilket antogs vara grundmuren, isynnerhet som stenarna där ej lågo i bruk. Jorden var starkt uppblandad med tegelskärf. Där hittades en del spik, fyra formtegel (i sö.hörnet) och två fragment af huggna stenar (den ena strax under torfven på tvärmuren, den andra omkr. 90 cm. under murlifvets kant /mått, som hänföras till "kanten" i det följande afse denna kant/ i sö. hörnet), vidare järnfragment och slagg. I sö. hörnet 1 m. nedanför kanten och på gränsen till mo-lagret påträffades två fragment af en svärds klinga, som tydligen höra tillsammans, ehuru de lågo något åtskilda. 0,50 cm. från kanten anträffades ett brandlager, som befanns ha en utsträckning af omkr. 2,50 m. från tvärmuren och 1 m. från långmuren och sträckte sig öfver ett ungefär rektangelformigt, temligen plant, område. Det hade en tjocklek växlande från ett par cm. till c:a 1 dm. Lagret sållades och befanns innehålla tre armborstpilspetsar, 7 spikar eller spikfragment, en nyckel (?) med korsformat handtag, en järnplatta, slagg. Nedanför brandlagret vidtog sandmo. I sö.hörnet gick dock det tegelblandade lagret något djupare. I det ofvannämnda brandlagret befann sig omkr. 40 cm. från kanten och omkr. 2,80 m. från tvärmuren samt liggande horisontellt utmed långmurens lif en alltigenom förkolnad bjälke af 1 m:s längd.

Adelsö 1916:2

Schakt 3.

Den 8. juli upptogs ett schakt från schakt 2:s östra ände och borgens östra mur följdes på insidan. Schaktets bredd 2 m. I Schaktets södra ända hittades formtegel och något längre mot norr ännu ett. I schaktet hittades dessutom 7 st. spikar eller -fragment.

Muren var så konstruerad att öfver en kallmur af halfstor bummel och en å tre decim. innanför dennas oregelbundna lif låg ett skift större bummel i ett temligen regelbundet lif. 5,10 m. från sö. murhörnet började ofvanpå detta skift iakttagas två rader tegel, som fortsatte mot norr, och hvilket lif låg 30 cm. innanför det nyssnämnda bummelskiftets lif. Innanför teglet, som mestadels var nedrasat, vidtog en skalmur af stora bummel, bevarad till något mer än en half meters höjd, och där innanför låg en kärnmur.- Jorden var starkt blandad med tegelflis, här och där insprängd med brandrester. Ungefär i jämnhöjd med bummelskiftet ofvan grundstenarna iakttogs ett synnerligen tunnt och försvinnande brandlager. Under brandlagret vidtog mestadels mejord utan tegel.

Adelsö 1916:2

Schakt 4.

Den 10. juli upptogs ett schakt, 1,30 m. bredt, från borgens nö. hörn, som följde norra murens inre lif och frilade detta. Murens utseende, jordens beskaffenhet som föregående. I schaktet hittades 20 st. spikar och andra järnfragment, 6 st. formtegel, 1 golfplatta af tegel (i nö. hörnet) samt fragment af en huggen sten (finstemsverk) hittades 4,65 m. från nö. hörnet och 70 cm. från norra murens lif). 1 m. från nö. hörnet till intill norra muren hittades en handfull kolnad säd. Brandlagret, som där var något tydligare markeradt, sållades och befanns innehålla: en lejon tass af brons (fot till ett kärl), ett järnfragment (pilspets?), ben. Brandlagret sträckte sig fram till en tvärmur, som påträffades 3,40 m. från östra muren. För att följa denna mur mot söder utvidgades schaktet i denna riktning till en bredd af 3,50 m. Därvid visade det sig, att tvärmuren slutade 1,90 m. från långmurens lif, och bestod af ett skift halfstora bummel. Här vek den af vinkelrätt

mot väster, 1,65 m. från hörnet påträffades en golfplatta af tegel horisontellt lagd och i nivå med det meromnämnda brandlagret, som ännu kunde skönjas. Den var på ytan svart af brand. (Mått 28 x 28 cm.). Väster om denna anträffades ytterligare fyra lika stora tegel liggande i kvadrat och tillsammans med den första bildande en någotsånär horisontell golfyta något nedanför bummelradens öfre kant. Den innersta af de fyra stenarna var på ytan vackert ornerad med en blomma (se skiss n:o 2). 1,60 m. från punkt E (se planskiss n:o 1) mot väster påträffades en tegelklask, 0,50 m. tjock och 0,90 m. bred, stående på det nyss beskrifna bummelutsprånget. Detta sistnämnda hade ärven något tegel i ytan. I schaktets utvidgning anträffades 4 forrtegel och 9 spikar.

Adelsö 1916:2

Schakt 5.

Den 10. juli upptogs schakt 5 på andra sidan tvärmuren vid punkt B till en bredd af 2,30 m. vid jordytan. På två m:s djup och 2 m. från schaktets ö. ände påträffades kolnade stockar med isittande spikar. Stockarna lågo dock utan iakttagbar ordning. De sträckte sig in under jordmassorna i norr. 4 m. från tvärmuren och på två m:s djup påträffades ett lager tegel liggande ungefär i samma nivå och på flatan, dock utan ordning. Denna tegelläggning sträckte sig 2,80 m. mot väster och in under jorden i norr. Mellan stockarna och teglet iaktogs ett mycket tunnt och försvinnande brandlager, sträckande sig ungefär 0,50 m. inåt norr. Schaktet afslutades 7,40 m. från tvärmuren den 12 juli.

I schaktet hittades afsevärt mycket forrtegel i synnerhet i de högre nivåerna ett taktegel (munk-), mycket spik (mest i schaktets östra och västra delar), ett gångjärn (162 cm. djupt, 5,2 cm. från muren och 430 cm. från schakt:1916:1:s östra kant) samt en huggen kalksten med bladornament (kolonnettstöd?) som hittades intill murlifvet på 230 cm. djup och 190 cm. från östra kanten af schakt 1916:1.

På de ställen, som ej upptogs af tegelgolf och stockarschaktades ned till mon, som följde strax nedanför.

I sydväggen nära hörnet framtogs en nisch. I denna befann sig *försmält*
bronsfragment.

Adelsö 1916:2.

Schakt 6.

Den 10 juli påbörjades detta schakt på andra sidan tvärmuren väster om schakt 4 till en bredd af omkr. 2,5 m. Denna tvärmur syntes på sin västra sida vara mycket formlös. Schaktet fick ett djup af 2,5 m. från grässlänten, hvarefter mo påträffades. Ung. 7 m. från tvärmurens östra kant påträffades på schaktets botten tegel mestadels liggande på flatan ; dock syntes ordningen vara sämre än på motsvarande företeelse i schakt 5. 5.35 m. från nyss nämnda punkt påträffades ett ras av stora stenar, som sträckte sig till 6.95 m. i västlig riktning från omtalade punkt. Det sträckte sig 2,20 m. ut från murlivet och hade en höjd av 1,2 m. från botten. Raset borttogs den 13. 7. Omkring 10 m. från meromnämnda punkt påträffades ett ras av än större stenar som sträckte sig ett par meter bort. Även detta ras borttogs. Ovanför detta ras syntes stenar fttas i muren ner till ett djup av 1 m. från schaktets botten. Nedanför raset låg inmurad i muren en väldig sten som sträckte sig 80 cm. ut från murlivet. Den hade vid livet en bredd av 1.5 m. På västra tvärmuren 1.70 m. från hörnet anträffades en nisch i muren. Den hade en bredd av 45 cm. höjd 75 cm, djup in i muren 40 cm.

I schaktet hittades sex spikar, ett gångjärn (två m. från tvärmurens östra kant, 2 m. från långmuren, 1 m. från grässlänten), en huggen sten med skråkant åt (minst) två håll (9 m. från tvärmurens östra kant, 0,50 m. från långmuren, 1 m. under torven) en annan huggen sten med skråkant, ett stämplat tegel samt en myckenhet formtegel (många runda i nv. hörnet) och kalk (resp. sand-) stenplattor, särskilt stora i schaktets västra ände. I schaktet hittades även ett fragmentariskt ocornerat kolonettstöd.

Adelsö 1916:2

Schakt 7.

Detta schakt upptogs den 12 juli såsom fortsättning på schakt 5 väster om provschaktet 1916:1. Det fick en bredd av något över 2 m. och ett djup av omkring 2 m.

Något mer än 3 m. från tvärmuren påträffades ett brandlager ungefär på markens nivå. Då detta genomgrävdes (se särskild skiss) anträffades två liggande stockar parallella m. långmuren samt en likadan parallell med västmuren samt en stock på högkant mellan dem. I detta lager fanns ett par större kakor av brons samt flera mindre bronsfragment, ett par fingrar samt andra delar av rustning, nyckel av järn, spik, ett vinkeljärn (pålsko?) samt diverse andra fragment (en kula eller tärning av järn, pilspets). I schaktet fanns för övrigt spik, en nyckelskylt av järn, den låg 1 m. från västväggen, 30 cm. från sydväggen, 1,50 cm. djupt, avlånga järnbeslag (rigel?), spänne, skärva av ett glaserat lerkärl. I schaktets östra del fanns en stor och en liten järnring, fragment av en järnhank (?), stor krok av järn, kragformigt bronsfragment.

Adelsö 1916:2

Schakt 8.

Bortschaktningen av den jord som återstod i borgen sedan schakt 15 avslutats benämndes schakt 8. På alla större stenar i detta schakt gjordes anteckningar om läget och djupet. På botten av schaktet anträffades ett brandlager som sållades. Brandlagret inneslöt kolade ekstockar, som planritades och fotograferades. De utgjorde med säkerhet rester av ett nedrasat bjälklag~~tt~~ eller en vägg då den ena av dem var stukad i den mot muren liggande änden.

I schaktet hittades järnfragment, spik, kolade ben, järnknivsfragment, ornerat hornbit, ben, söljor, brygbas av tegel för rundstav, tegel med inristat , isbrodd med spännanordning.

I brandlagret fanns förutom en myckenhet såd mer eller mindre försmälta järnfragment samt ett flertal krukskärvor.

Adelsö 1916:2

Schakt 9

Sedan schakten 6 och 7 framdragits utefter långväggarna fram till västmuren kvarstod en närmare 4 m. bred klack av jord och fyllning mitt uti byggnaden efter hela dess längd. Bortschaktandet av detta benämndes schakt nmr. 9 fram till nordvästra hörnet av schakt 1916:1

Vid västmuren fortsattes framgrävandet av de kolade stockar, som delvis frilagts i schakt 7. Utseendet av detta framgår bäst av skiss. Kring dem iaktogs ett brandlager av jämförelsevis stor mäktighet, som till en början lämnades orört. Att det innehöll såd observerades dock redan nu.

2,35 m. från västmuren och ungefär mitt emellan långväggarna anträffades en sten, tämligen plan och horisontellt lagd samt till största delen nedgrävd i jorden. Den antogs vara sockel till ett bjälklagsstöd. 3,80 m. från västväggen och 1 m. från nordväggen påträffades en helt kort (50 cm.). delvis kolad stock.

I schaktet hittades forntegel, spik, två krukskärvor, en ljushållare, pilspetsar (en tunn av ovanlig typ), betselfragment, järnbeslag och andra järnfragment, bronsfragment. På ytan av brandlagret 1 m. från västmuren och 3,70 från nordmuren hittades kolad såd, spik, järnfragment, brända ben.

Adelsö 1916:2

Schakt 10.

Den 19. 7. upptogs detta schakt på södra långmurens ytter sida väster om provschaktet 1916:1 till en bredd av 2 m. och drogs fram mot väster. Vid borgens sydvästra hörn påträffades en framspringande *hisalit* som omfattade hörnet. Redan på 60 cm:s djup stötte man på stora lagda grundstenar. 7,80m. från det framspringande sv. hörnet upphörde grundstenarna och man kunde gräva sig ned till ett ytterligare djup av 2,20 m.

Man hade då kommit ned i ett rum som låg utanför portöppningen och som befanns ha murade väggar, vilka över en naturstenssockel om 60 cm:s höjd bar en skalmur av tegel (endast till ringa del bevarad) Avståndet mellan väggarna var 3,30 m. På en höjd av omkring 2 m. kunde förr på östra väggen tydligt och kan ännu iakttagas början till en övervalvning. I den smygförsedda öppningen intill stora rummet hittades en huggen sten. Ibland raset som fyllde rummet påträffades flera kilformiga tegel och kilformiga brukkakor. Golvet täckes av tegel (28 x 14 x 8) (endast bevarat i östra delen av portöppningen) och små tegelplattor eller tegel på högkant. Över detta golv kunde tydligt iakttagas ett tunnt lager av lera. Ett brandlager täckte delar av golvet. Själva porten (som förut delvis fritagits vid framdragandet av provschaktet 1916:1) framgrävdes nu fullständigt. Den var något smalare än det nyss beskrivna yttre rummet (2,56m) och var murens tjocklek här 2,80 m. Över ett skift halvstora bummel var muren i själva portgången murad av tegel i munkförband, vilka på omkring 1,50 m:s höjd böjde av innåt till en valvbåge. ~~De övre delarna av portens och det yttre rummets murar lågo an mot varandra utan förband men omkring 1 dm. innanför portvalvets språng~~ Även inåt stora rummet i borgen voro portens hörnskodda med tegel till en bredd av 80 cm.

I schaktet hittades spik, 2 pilspetsar, 1 (2?) ringsöljor, 2 rektangulära spännen, 1 söm, fragment av ett kolonettkapital. I porten hittades en yxa, två skärvor av brunlaserat lergods, en schackpjäs; på gränsen till brandlagret därstädes hittades spik samt fingret av en järnhandske (1,70 m. djupt från grässlänten, 1 m. från norr- södergående muren, 4 m. från inre livet på borgens långmur).

I det förut beskrivna portrummet anträffades 3,60 m. från portsprånget ett bättre än vanligt sammanhängande ras, som blottats redan vid framdragandet av provschaktet 1916:1. Det låg på en höjd av omkring 1 m. från den ursprungliga nivån, hade en bredd i ö-v av omkring 1 m. och i n-s av omkring 90 cm. På grund av konstruktionen kunde med visshet sägas att det var en del av valvet.

5,75 m. från portsprånget anträffades en tvärvägg. Den hade en ingångsöppning, 77 cm. bred, som låg 1,20 m. från östväggen och 1,28 m. från västväggen. Som tröskel lågo två planstenar av sandsten. I hörnen lågo sockestena något utskjutande. Rummets golv var till största delen täckt av ett branlager.

I själva portvalvet hittades en yxa, lergodsskärvor, fingret av pansarhandske, spik, ben, en schackpjes. I rummet utanför hittades tre mer eller mindre fragmentariska knivar, en sölja, pilspetsar, bronsfragment, spik, två lerkärleksfragment, ett bryne (?), formtegel (däribland en med växtornamentik och inristade slingor försett kolonettbas. I brandlagret, som sållades, hittades ett större gångjärn, ett par beslag, fragment av hästsko, pilspetsar, brynsten, järnfragment, krukskärva.

Adelsö 1916:2.

Adelsö 1916:2

Schakt 11.

Den 19 juli 1916 upptogs schakt 11 såsom en fortsättning på föregående schakt mot norr. Sydvästra hörnets risalit sprang fram från västmuren 80 cm. I nv. hörnet påträffades en likadan risalit med 88 cm:s språng. 70 cm. nedanför torvsvålen i nv. hörnet anträffades på muren en avtrappning. Nedanför denna var två resp. ett och intet skift av en enstens tegelskålmur bevarad, vilken vilade på ett fläskskift över en sockel av natursten. Denna skålmur iaktogs även på hörnrisaliterna.

50-65 cm. nedanför tegelskoningens hörn anträffades ett branlager, som sträckte sig mellan de båda risaliterna och ut mot väster. Det låg någorlunda plant. På gränsen till detta påträffades flera stora röda kalk- (sand-) stensplattor. Det hade ett djup av 2 till 3 dm. Schaktets bredd omkring 2 1/4 m.

I schaktet hittades en hästsko med sömhål, bronsfragment, spik. I brandlagret hittades betydande mängder spik (1 med stort huvud), pilspetsar, 1 ljushållare, 1 bronsfot, bitar av en svart substans (med avtryck av tyg, 8 bitar av en järnhandske

Den av bergens kvarstad en klack av tegelfyllning. Denna fyllning

(nära nv. hörnrisaliten), en ringsölja av koppar, en sölja med (sedermera förlorad) torn, 1 (sedermera försvunnen) schackpjes, 1 kruk-skärva.

Adelsö 1916:2

Schakt 12.

Detta schackt upptogs som en fortsättning av schakt 11 men på borgens norra sida. Hörnrisalitens bredd 2 m., språng 90 cm. Schaktets bredd 1,5 m., längd från risalitens språng 7,5 m. Det fortsattes där av schakt 20.

I schaktet hittades spik.

Adelsö 1916:2.

Schakt 13.

Då avståndet från det yttre till det inre livet av borgens västra mur var överraskande stort (omkring 3,50 m), och en sänka kunde iakttagas längsefter och ovanpå muren gjordes en grävning i denna. Därvid konstaterades att muren var dubbel och mellan de båda murarna fanns ett långt och smalt utrymme fyllt med tegelskärv till ett djup av mellan 0,50 till 1 m. De båda murarna ägde dock ej på insidan något liv. In i detta rum ledde en glugg genom nv. hörnrisaliten (dimensioner 30 x 30 cm). Den var på insidan väl putsad.

I schaktet fanns spik, järnfragment, ben, några formtegelsfragment omkring en halv m. från stödjemurens överkant slutar tegelraset och vidtar m. Mitt i schaktet upptogs en provgrop om 1 x 1 m. På 1,20 m:s djup från stödjemurens överkant upphörde de båda murarna på samma höjd.

Adelsö 1916:2

Schakt 14.

Sedan schakt upptagits utefter syd-, öst- och nordväggarna (schakt 2, 3 och 4) i det å en högre nivå belägna rummet i östra delen av borgen kvarstod en klack av tegelfyllning. Denna fyllnings

bortschaktande benämndes schakt nmr. 14. Ett brandlager sträckte sig över så gott som hela rummet med en mäktighet av omkring ett par dm. Ungefär 0,50 m. åt söder från tegelplanstenarna i schakt 4 påträffades ännu ett par fragmentariska dylåka.

~~Ann. En inom området stående apel kvarlämnades med en jordfläck av omkring 1 m:s diam.~~

I schaktet hittades formtegel, spik. I brandlagret förutom spik en krok och en pilspets.

Adelsö 1916:2

Schakt 15.

Bortschaktningen av jorden inuti borgen benämndes schakt 15 från schakt 1916:1:s nordvästra hörn och 5 m. fram.

I schaktet hittades formtegel, ett kapitel med bladornament, pilspetsar, krukskarva.

Adelsö 1916:2.

Schakt 16.

Utanför den tvärmur, som avslutade portgången mot söder upptogs schakt 16 till en bredd av omkring 1,50.

På sidan om ingången och ett skift över tröskelstenen var muren överkragad. Hörnen sprungo fram 15 cm. till en bredd av 1,35 m. och mellan detta språng och överkragningen låg muren i sitt liv till en halvstens bredd. Hörnsprången vilade på natursten i höjd med tröskelstenen, och från dessa utgingo en halvcirkelformig ring av mindre bummel kring ingången (möjligen gavs detta utseende av en tillfällighet). Själva hörnstenarna voro ohuggna naturstenar.

I schaktet hittades tre välbehållna tegelplattor (28 x 28 x 8), en huggen kalksten, två dörrbeslag (en liknande en haspe), ännu ett beslag, en hank, ett knivfragment, ett smalt beslag tätt besatt med nitar, pilspetsar, spik. Brandspår, kol. I sydöstra hörnet större brandlager med säd, (korn?)

Väster om dörröppningen kvarsatt en järndubb 20 cm. över tröskeln och 5 cm. innanför murens kant, troligen hake för ett gångjärn.

Adelsö 1916:2.

Schakt 17.

Detta schakt upptogs vid sydmurens yttersida öster om portrummet till en bredd av omkring 2 m. I schaktets västra ände låg den gamla nivån omedelbart under torven. Den betecknades av ett brandlager, som mot öster försvann till en obetydlighet. Under brandlagret natursten (möjl. ras). 2 m. från portrumsmurens ytterliv var en öppning i muren, som dock troligen förorsakats genom ras. Öppningens bredd 1,10 m. 75 m. från samma mur anträffades en strävpelare, som sprang fram 0,85 m. från murens liv. Bredd 1,15 m. Bortom strävan var murens konstruktion iakttagbar. Över en naturstenssockel om cirka 70 cm:s höjd låg ett avjämningsskift av kantställda tegel. Däröver en enstens tegelmur som skal åt den inre kärnan av vanlig konstruktion. Omkring 2,50 m. från contreforten började ett brandlager av mer än vanlig mäktighet och omkring 3 m. brett. Det sträckte sig under jorden mot söder. 14,40 m. från portrumsmuren anträffades den väntade hörnrisaliten som sprang fram 90 cm.

I schaktet hittades plåtformiga och andra bronsfragment, en större nyckel, en större hank bestående av en vriden järnten, en kniv, en fragmentarisk sporre, beslag, pilspetsar, två lerkärleksfragment. I brandlagret hittades före genomgrävandet ett väl bevarat halster. Vidare hittades i schaktet forntegel samt fragment av ett med heraldiska figurer ornerat tegel, troligen en golvplatta.

Vidare hittades i brandlager i sö. hörnet en yxa samt brynen.

Adelsö 1916:2.

Schakt 18.

Detta schakt togs upp vid östra änden av schakt 16 i avsikt att konstatera yttre livet hos porthusets östmur. Bredd omkring 1,50 m. Härvid frilades murens grundstenar, som voro lagda snett uppåt på den backe, på vilken slottet är byggt. Någon terrass eller trappstegsformig anordning kunde ej iakttagas, men möjligheten av att något dylikt förekommit kunde ej heller förnekas.

Ovan grundstenarna var muren även här klädd med tegel. Brandlager på botten.

I schaktet hittades en spelbricka.

Detta schakt upptogs på borgen västra sida till en bredd av omkring 2 m. Tegelmuren var väl bevarad. Adelsö 1916:2. I lag på sockelstenarna utad uti järnåldersskikt, var det Schakt 19. bevarad.

I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben. Detta schakt upptogs i västra änden av schakt 16 som motsvarighet till föregående schakt. Samma förhållande som där. Tegelmuren något bättre bevarad.

I schaktet hittades förutom stora mängder ben, spik, pilspetsar, fragment av en grytfot av brons, två krukskärvor, en brodd samt brons-plåt och fiskfjäll tillsammans.

Detta schakt upptogs på borgen västra sida till en bredd av omkring 2 m. Tegelmuren var väl bevarad. Adelsö 1916:2. I lag på sockelstenarna utad uti järnåldersskikt, var det Schakt 20.

Detta schakt upptogs på borgen västra sida till en bredd av omkring 2 m. Tegelmuren var väl bevarad. Adelsö 1916:2. I lag på sockelstenarna utad uti järnåldersskikt, var det Schakt 20. I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben. Detta schakt upptogs i västra änden av schakt 16 som motsvarighet till föregående schakt. Samma förhållande som där. Tegelmuren något bättre bevarad. I schaktet hittades förutom stora mängder ben, spik, pilspetsar, fragment av en grytfot av brons, två krukskärvor, en brodd samt brons-plåt och fiskfjäll tillsammans. I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben. Detta schakt upptogs i västra änden av schakt 16 som motsvarighet till föregående schakt. Samma förhållande som där. Tegelmuren något bättre bevarad. I schaktet hittades förutom stora mängder ben, spik, pilspetsar, fragment av en grytfot av brons, två krukskärvor, en brodd samt brons-plåt och fiskfjäll tillsammans. I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben. Detta schakt upptogs i västra änden av schakt 16 som motsvarighet till föregående schakt. Samma förhållande som där. Tegelmuren något bättre bevarad. I schaktet hittades förutom stora mängder ben, spik, pilspetsar, fragment av en grytfot av brons, två krukskärvor, en brodd samt brons-plåt och fiskfjäll tillsammans.

Adelsö 1916:2.

Detta schakt upptogs på borgen västra sida till en bredd av omkring 2 m. Tegelmuren var väl bevarad. Adelsö 1916:2. I lag på sockelstenarna utad uti järnåldersskikt, var det Schakt 21. Detta schakt utgjorde en omedelbar fortsättning å schakt 20. Tegelmurningen var här något bättre bevarad.

I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben. Detta schakt upptogs i västra änden av schakt 16 som motsvarighet till föregående schakt. Samma förhållande som där. Tegelmuren något bättre bevarad. I schaktet hittades förutom stora mängder ben, spik, pilspetsar, fragment av en grytfot av brons, två krukskärvor, en brodd samt brons-plåt och fiskfjäll tillsammans.

I schaktet hittades en bultlåsnöckel, bronsring, järnfragment.

Adelsö 1916:2.

Schakt 22.

Detta schakt upptogs på borgen västra sida till en bredd av omkring 2 m. Tegelskonungen som här låg på sockelstenarna utan avjämningsskift, var delvis vackert bevarad.

I schaktet hittades järnfragment, mycket spik, krok, ben.

Adelsö 1916:2.

Schakt 23.

Detta schakt upptogs på sydsidan av borgen och drogs fram mot söder. Bredd 4 m. Ett par m. från sydostcontreforten påträffades ett ras av tegel, som var tämligen väl sammanhängande. Längre ned bestod raset även av natursten. Då raset efter c:a 4 m. upphörde vidtog ett lager av på ytan rödbränd lera med större klumpar av lerslagg. Omkring 12 m. ned vidtog ett brandlager, uppfyllt av stora mängder såd. (Ang. detta schakt se planritning).

I schaktet hittades ben, spik, pilspetsar, järnfragment, bultlås med kedja. I brandlagret lågo bronsfragment, fragment av ringbrynja, ornerat bronsbleck, krukskärva, längre järnspets (spjutspets?) med tånge, pilspetsar, sölja (till seltyg?), märkla, hästkosöm, brons- eller kopparplåt.

Adelsö 1916:2.

Schakt 24.

Detta schakt upptogs vid borgens nö. hörn från schakt 21 och drogs fram i nordlig riktning nedför kullens sluttning. Bredd 4 m. Det vid borgens raserande uppkomna tegelskärvalagret skalades av ned till den gamla nivån. Det sekundära lagret hade i schaktets övre del en mäktighet av c:a $\frac{1}{2}$ m. och tunnades så småningom av. 8 - 9 m. nedåt kullen upphörde lagret.

I schaktet hittades ben, 4 spik.

Adelsö 1916:2.

Schakt 25.

Detta schakt upptogs omedelbart väster om schakt 24 och drogs fram jämsides med detta. Bredd 4 m. Avslutades 7,5 m. nedåt kullen.

I schaktet hittades krukskärva, ornerat formtegel, ben, spik, fragm. järnredskap.

Adelsö 1916:2.

Schakt 26.

Upptogs väster om föregående och i samma riktning som detta. 4 m. brett. 7,5 långt.

Adelsö 1916:2.

Schakt 27.

Detta schakt upptogs jämsides med och öster om schakt 23 och omdrogs som detta fram mot söder. Det i schakt 23 påträffade raset (se specialskiss) fortsatte även här men hade sin gräns inom schaktet. Längre ned fortsattes det av tegel, som dock ej hängde samman i förband. Den rödbrända leran (lerkliningen) iaktogs även här. Under brandlagret i dess östligaste kant iaktogs ävenledes rödbränd lerklining. På gränsen mellan schakten 27 och 31 gjordes en sektion genom brandlagret. Angående schaktet se specialskisser.

I schaktet hittades huggna stenar, pilspetsar, ben, kopparfragment, bryne. I brandlagret hittades: 2 bultlås, metkrok, bryne, järnbeslag med ring, grytfot av brons, bronsfragment med nitar, hank av järnhästskosöm, järnringar, pilspetsar, bronsring, söljor, kniv, beslag, hästskofragment, huggnasstenar, fragment av pansarhandskar, isbrodd, knivblad, 1 större och 1 mindre järnsölja, krukskärva. I brandlagret B påträffades: 1 liten nyckel, bronsbeslag till liten ask, ett stycke rep. I brandlagret hittades dessutom flera häkter med folkungalejon, häkter med stjärnor, knappar eller hängsmycken, två pärlor (1 kristall), 28 mynt.

I schaktet påträffades en yxa, del av knivblad, ett flertal järnbeslag. Schakt 28.

Upptogs väster om och framdrogs jämsides med schakt 26. För övrigt som detta.

I schaktet hittades spik.

Adelsö 1916:2.
Schakt 29.

Adelsö 1916:2.
Schakt 29.
Detta schakt upptogs väster om och parallellt med föregående. Dess bredd var 5 m. och längd 7,5 m.

Vid tillfällig grävning på större djup än gamla nivån anträffades kolade stockar (se skiss). samt i sammanhang med dem spik och järnbeslag till kista.

I schaktet hittades: kistlås, 2 delar av ornerat bronsbeslag, 2 delar av ornerat benskäft, 1 pilspets, 1 järnhandtag, 1 kistbeslag, 2 masverksbitar, 1 fragm. av orn. tegel.

Adelsö 1916:2.

Schakt 30.

Detta schakt påbörjades väster om schakt 23 för att frilägga det där påträffade raset. Dettas kant låg i linje med schaktgränsen. Avloppsschaktets fynd räknades även hit. På bottnen av detta såväl som det nordvästra anträffades bränd klinlera.

I schaktet hittades, en kniv, ett knivfragment, spik, järnfragment.

Adelsö 1916:2.

Schakt 31.

Detta schakt påbörjades jämsides med och öster om schakt 27. Det drogs fram mot söder till brandlagrets början där grävningen avslutades för sommaren. Några fragment av kolade stockar påträffades (se skiss).

I schaktet påträffades av lösa fynd en yxa, del av knivblad, ett flertal dörrbeslag, en liten hank med rörliga leder, 11 pilspetsar, 1 liten kruka (hel) av lergods, tre delar av kvarnsten.

Källarskärningar. Den senaste av dessa började utgravas sommaren 1916. Den var till Adelsö 1916:2. Från Åsarna påkastad sten.

Schakt 32. Overtant började jorden, bestående av stenblandad mylla. Man föga tevelvärv och endast ett fåtal hölt.

Detta schakt upptogs söder om porttornet jämsides med och öster om schakt 31. Det drogs fram mot söder till brandlagrets början där det avslutades för sommaren. I schaktets södra del anträffades en tegelläggning.

I schaktet hittades en pilspets. (13 x 9: 10 cm). Porttornet sträckte sig 3:10 m. i sydlig riktning. Inuti källarrummet låg ett mindre brandlager. I sydöstra hörnet och utanför detta i västra hörnet.

Från sydvästra hörnet sprang på utsidan en tvärmur fram i den västliga riktningen. Tjocklek omkring 1 m. Liv på båda sidor. 30 cm från värdan var löpta parallellt med denna en annan mur med tvärsnitt på 11 cm mot söder. Mellan de båda värdarna låg på omkring 1 m djup ett lager av kalk, omkring 2 cm tjock. I den västliga delen befann sig under denna nivå en bågliknande öppning. Söder om denna eller omkring 3 m. från källarens inre liv var denna avbruten och i det allmänna upptagna området stod på höjden en kolnad stötp. Strax norr om stötpen låg parallellt med denna några stegar i trä. Denna grävning ifylldes i och för närmare undersökning senare. Källarens värdar äro omkring 3 m. i höjd och sakna på utsidan liv.

Angående schaktindelningen se sviss. I schaktet hittades 1 bultlös, 2:2 schackspetsar, krökspets, sporra, 4:1 kon, spik, 1:4: spik, 6: spik, kon, 7: spik, 8: kon, 9: kon, 10: kon, 11: kon, 12: kon, 13: kon, 14: kon, 15: kon, 16: kon, 17: kon, 18: kon, 19: kon, 20: kon, 21: kon, 22: kon, 23: kon, 24: kon, 25: kon, 26: kon, 27: kon, 28: kon, 29: kon, 30: kon, 31: kon, 32: kon, 33: kon, 34: kon, 35: kon, 36: kon, 37: kon, 38: kon, 39: kon, 40: kon, 41: kon, 42: kon, 43: kon, 44: kon, 45: kon, 46: kon, 47: kon, 48: kon, 49: kon, 50: kon, 51: kon, 52: kon, 53: kon, 54: kon, 55: kon, 56: kon, 57: kon, 58: kon, 59: kon, 60: kon, 61: kon, 62: kon, 63: kon, 64: kon, 65: kon, 66: kon, 67: kon, 68: kon, 69: kon, 70: kon, 71: kon, 72: kon, 73: kon, 74: kon, 75: kon, 76: kon, 77: kon, 78: kon, 79: kon, 80: kon, 81: kon, 82: kon, 83: kon, 84: kon, 85: kon, 86: kon, 87: kon, 88: kon, 89: kon, 90: kon, 91: kon, 92: kon, 93: kon, 94: kon, 95: kon, 96: kon, 97: kon, 98: kon, 99: kon, 100: kon.

Adelsö 1916:7

Omkring 25 m. väster om Alsnö Hus syntes i en lund tydliga källarmurningar. Den närmaste av dessa började utgrävas sommaren 1916. Den var till stor del fylld av från åkern nedkastad sten. På omkring 1 m:s djup från murarnas överkant började jorden, bestående av stenblandad mylla men föga tegelskärvt och endast ett fåtal (6-8) heltegel. Rummet utgjordes av ett rektangulärt (7,70 x 5,80 m.) källarutrymme, murat av gråsten. Riktning norr - söder. På omkring 2 m:s djup påträffades mojord. I sv. hörnet befann sig ingången (bredd 1,60 m.), belägen 40 cm. från västmuren. Den var i hörnet murad med några få tegel (mått 27. 28 x 13 x 9. 10 cm). Portmuren sträckte sig 3,10 m. i sydlig riktning. Inuti källarrummet iaktogs ett mindre brandlager i sydöstra hörnet och utanför detsamma i sydvästra hörnet.

Från sydvästra hörnet sprang på utsidan en tvärmur fram i östvästlig riktning. Tjocklek omkring $\frac{1}{2}$ m. Liv på båda sidor. 80 cm. från nämnda mur löpte parallelt med denna en annan mur med vackert putsat liv mot söder. Mellan de båda murarna låg på omkring 1 m:s djup ett lager av kalk, omkring 2 cm. tjockt. I den sistomnämnda muren befann sig under denna nivå en bågliknande öppning. Strax väster om denna eller omkring 3 m. från källarens inre liv var muren avbruten och i det sålunda uppkomna hålet stod på högkant en förkolnad stock. Strax norr om sistomtalade mur lågo parallelt med denna några stenar i rad. Denna grävning igenfylldes i och för närmare undersökning senare. Källarens murar äro omkring 1 m. tjocka och sakna på utsidan liv.

Angående schaktindelningen se skiss. I schakten hittades. 1: bultlås. 2:2 schackpjeser, krukskärva, sporre. 4: ben, spik, kniv. 1-4: spik. 6: spik, ben, 7: spik, järn, krok, ben. 8: krukskärva, spelbricka (?) av ben, spik, ben.

Avvägningar och mått. Luggens höjd 27-30 cm.

Avvägningar.

Planstenarna i övre rummet + 0. Spiselgrunden + 11 cm. över golvet. Sockelstenarna på norra sidan + 21, på östra + 25, på södra + 36. I sydöstra hörnet + 27. Avsatsen nedanför höga muren på sydsidan i stora rummet + 0. Sydöstra öppningen till stora rummet - 72. Portmurarnas högsta höjd - 92. Sydvästra öppningen till stora rummet - 48 (lägre stenraden) - 35 (övre stenarna). Den översta bevarade stenen i inre muren på västra kortsidan + 0; lägsta punkten på samma mur - 60. Golvet i öppningen genom nordvästra risaliten (inre sidan) - 12. Avsatsen på insidan av norra muren nära västra hörnet + 22 cm. De bevarade resterna av tegelskalet här 2-5 cm. lägre.

Västra kortsidan.

Utsidan. Tegelfläk som avjämningsskift utefter hela sidan (utom norra hörnet). I norr dessutom ett skift bevarat. Mått 27 - 29 x 13 - 14 x 8,5 - 10. En enstaka löpare 25,5. Sockeln omkring 55 cm. hög.

Nordvästra hörnrisaliten.

3 stenar 26 x 12,5 - 13,5 x 9.

Nordsidans västra del till strävan. Utsidan. Här och där en bit fläkskift till avjämnning, vilket egentligen är det enda bevarade teglet. (F. ö. endast några enstaka bevarade fragment. Sockeln vacker. Två ungefär lika stora skift. Höjd omkring 60 cm. Tegelmått 27 x 13 - 14 x 9.

Insidan dåligt bevarad. 1 a 2 m. från nv. hörnet ligger dock det enda i stora rummets insida bevarade fragmentet av tegelskalet kvar. Nivån blir att döma av detta något lägre (2-5 cm.) än det avvägda för stora rummets avsats. Kärnmurens tjocklek blir 63-65 cm. Utanför den bevarade löparen har legat ännu ett löparskift, vilket synes av bruklämningar på sockelstenen.

Med avseende taget till detta skift har naturstenssockeln skjutit ut omkring 5 cm. utanför tegelskalet. Nv. gluggens höjd 27-30 cm.

Nordsidan till strävan. (öst.)

Yttre. En löpare 30,5 och andra över 29. Kopp över 14.

Nordsidan sämre bevarad.

Inre. En löpare över 30. Mera tegel.

Tegelklackarna samma mått

Tegelplattorna 28 x 28 x 8,5 - 9.

Östra kortsidan.

Utsidan. Sockeln ett skift större sten, ett avjämningsskift av mindre höjd 35 - 40 cm. Intet avjämningsskift av tegel. Endast här och där ett par tegel inlagda. Teglet i munkförhand. Varmt röd färg. Kopparna hårdbrända men även en del löpare. Mått 27 - 29 cm., snarare tenderande mot det lägre x 12,5 - 13,5, två enstaka 14 cm. x 8,5 - 10 cm. Fogbehandlingen: bruket avstruket med mursleven två gånger: nedifrån och uppifrån.

Insidan: Sockelstenarna skjuta ut c:a 25 cm. innanför tegelmurningen samt skjuta upp 25 - 30 cm. ovanför golvets nivå. Endast en och annan sten av tegelmurningen är bevarad; dessa visa med utsidan överesstämmande mått.

I kärnmuren ganska mycket tegel.

Sydöstra risaliten.

Kärnan lagd med stora bummel.

Sydsidan till strävan. (öst.)

Tegelmått: en löpare 26,5 cm. Koppen upp till 14,5.

Rullskift 4,80 m. från strävan.

Porttornet.

Östra väggen. Utsidan. En kopp 14,5.

Sockel av natursten. Enstens tegelskal. lära skiftet delvis utfyllt av kärnan. Sockeln skjuter ut c:a 30 cm. Ovisst om ännu ett skift legat på sockeln utanför de nämnda.

Insidan. Förband in mot porten. Sockel av natursten i två skift. Väggen överputsad ända nedifrån. Sockeln omkring 60 cm. hög från tegelgolvet. $\frac{1}{2}$ - 1-stens tegelskal (som på utsidan). Mått 28 - 30,5 x 13,5 - 14,5 x 9 - 10 i allmänhet tenderande mot det lägre. I rummets nordöstra hörn kvarligger ett stycke tegelgolv av enstens tjocklek. Mått 28 x 13 - 14 x 8 - 9. Putsen täcker över hörnen till yttre och inre porten och vid den förra slutar den vid murskarven. Murens tjocklek omkring 80 cm.

Porttornet.

Kortväggen. Utsidan. Väggen springer fram i östvästlig riktning och öster och väster till enstens bredd (30 cm.) (medan den inre porten springer fram $1\frac{1}{2}$ sten) från innerväggarnas liv räknat. Portens språng $\frac{1}{2}$ sten i varje riktning. Stunt mot denna mur ligger en till murning av tegel; två sandstensplattor bilda tröskel. Närmast över tröskeln ligger öster om öppningen ett rullskift. Därunder grundmurning av natursten även den utan förband. Mått (den sek. muren) 29,5 x 13 - 15 x 9 - 10. Det över rullskiftet liggande skiftet en obetydlighet (2 cm.) överkragat, likaså motsvarande skift i väster ehuru ännu mindre.

Insidan. Mått (den sekundära murningen) 27 - 30 x 14 - 14,5 x 9 - 9,5. Fogbehandlingen i den sek. murningen är mycket rå. Endast här och där en avjämning med mursleven. Däremot är den ursprungliga murningen i fogaråa behandlad med samma omsorg som förut beskrivits både på utsida, insida och den sida, som ursprungligen stått fri. I hörnen på insidan skjuta ett par stenar fram.

Porttornet. Västmuren.

Utsidan. Mått 27 - 29 x 13,5 - 14,5 x 8,5 - 10. Sockeln som är av natursten skjuter ut 5 à 10 cm. utanför tegelskalet. Den är vid murens nedre ända 65 cm. hög. Tegelskalet $\frac{1}{2}$ -sten. Fogarna avstruktur; få bevarade.

Insidan. Mått 27,5 - 30 x 14. En, som ligger med flatan utåt, har mätten 29 x 15. Naturstenssockel c:a 75 cm. över marken. Putsning nedifrån och upp. Omsorgsfull fogbehandling.

Portvalvet.

Öster. Mått 27,5 - 30,5 x 13 - 14,5 x 9,5 - 10. Sockel av natursten. Närmare $\frac{1}{2}$ m. hög från marken. Putsad ända medifrån.

Väster. Mått 27,5 - 30 x 13 - 14,5 x 9,5 - 10. En enstaka kopp 15,5 (En sten med dim. 18 x 14,5 x 9 avslaget vanligt tegel). Sockeln $\frac{1}{2}$ m. hög. Ett skift natursten.

Källarrummets inre.

Väggarna: Natursten. Nedersta skiftet stora block. 60 - 150 x 70 - 10.

Nisch: nv. och sö. hörnen. Den senare snarast bjälkläge. I sv. hörnet fyrkantig öppning fylld med bruk. 35 x 25 cm. Snarast ställningshål. Kolade bjälkar efter östra väggen och i sv. hörnet. Bjälkgolv? I sv. och nv. hörnen märken efter stockar på högkant.

Golvet - 320 cm.

Tegelmått.

Löpare.	Kopp.	Höjd.
— Östra kortsidan 27 - 29	12,5 - 13,5 (2: 14)	8,5 - 10
— Syds. t. strävan (öst) (1: 26,5)	14,5	
— Nords. t. str. (öst) (y) - 29 (1: 30,5)	14	
— " " " (1) (1: 30)		
— Portt. (öst) (y)	(1: 14,5)	
— " " (1) 28 - 30,5	13,5 - 14,5	9 - 10
— Portv. (öst) 27,5 - 30,5	13 - 14,5	9,5 - 10
— " (väst) 27,5 - 30	13 - 14,5 (1: 15,5)	9,5 - 10
— Portt. (sydv. sek.) (y) 29,5	13 - 15	9 - 10
— " " " (1) 27 - 30	14 - 14,5	9 - 9,5
— " (väst) (y) 27 - 29	13,5 - 14,5	8,5 - 10
— " " (1) 27,5 - 30	14 - 15	
— Väst. kort. (y) 27 - 29 (1: 25,5)	13 - 14	8,5 - 10
— Nv. hörn. (3:) 26	12,5 - 13,5	9
— Nords. t. str. (väst) (y) 27	15 - 14	9

Tegelplattorna 28 x 28 x 8,5 - 9.